

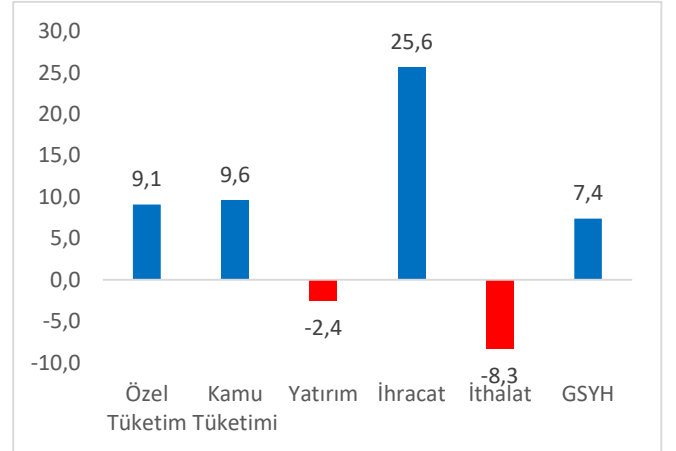
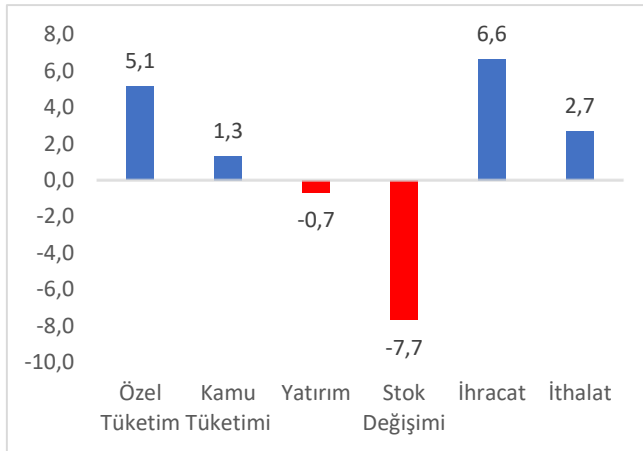
BÜYÜMEYİ NET DIŞ TİCARET SÜRÜKLEDİ

Ozan Bakış¹ ve Uğurcan Acar²

Yönetici Özeti

Türkiye ekonomisi 2021 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 7,4 büyüdü. Bir önceki yılın aynı çeyreğinde büyümenin yüzde 6,7 olduğunu hatırlarsak bu çeyrekte, ikinci çeyrekteki gibi bir baz etkisinin olmadığını görebiliriz. Zira ekonomi 2020 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 10'a yakın daralmış buna karşılık bu yılın ikinci çeyreğinde baz etkisiyle yüzde 21 büyümüştü. Bu çeyrekte büyümeye en büyük katkı dış ticaretten geldi. Yüzde 25,6 oranında artan ihracat 6,6 yüzde puan katkı yaparken, yüzde 8,3 azalan ithalattan gelen 2,7 yüzde puanlık katkıyla büyümeye net dış ticaret toplamda 9,3 yüzde puanlık katkı yapmış oldu. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış serilere baktığımızda ise GSYH'nin bir önceki çeyreğe kıyasla özel tüketimin katkısıyla yüzde 2,7 büyüdüğünü görüyoruz. Üçüncü çeyrek boyunca kurun görece yatay seyrettiğini kurdaki asıl artışın Ekim'de gerçekleştiği düşünüldüğünde net dış ticaretin büyümeye katkısının son çeyrekte daha da güçlü olacağını söyleyebiliriz. Ne var ki, artan enflasyon ve piyasa faizleri ile bozulan beklentilerin de gelecek dönem büyümesini aşağı çekme riski yadsınamaz.

Şekil 1: GSYH alt kalemlerinin 2021 3. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyümeye katkıları (sol şekil) ve büyüme oranları (sağ şekil)

Kaynak: TÜİK, Betam.

¹ Betam, ozan.bakis@eas.bau.edu.tr

² Betam, ugurcan.acar@eas.bau.edu.tr

Özel tüketimde artış

2021 yılının üçüncü çeyreğinde özel tüketim yıllık yüzde 9,1 büyüyerek büyümeye 5,1 yüzde puan katkı yaptı (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış rakamlara baktığımızda ise özel tüketimin yüzde 7,6 artışla büyümeyi 4,3 yüzde puan desteklediğini görüyoruz (Tablo 2).

Tablo 1: GSYH alt kalemlerinin 2021 2. ve 2021 3. çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre büyüme oranları ve büyüme katkıları

	2021Q2		2021Q3	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	23.3	13.2	9.1	5.1
Kamu Tüketimi	3.4	0.5	9.6	1.3
Yatırım	20.5	5.7	-2.4	-0.7
Stok Değişimi		-6.1		-7.7
İhracat	61.1	14.6	25.6	6.6
İthalat	20.4	-5.9	-8.3	2.7
GSYH	22.0		7.4	

Kaynak: TÜİK, Betam

Tablo 2: GSYH alt kalemlerinin 2021 2. ve 2021 3. çeyrekte bir önceki çeyreğe göre büyüme oranları ve büyüme katkıları (mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış)

	2021Q2		2021Q3	
	Değişim (%)	Katkı (%)	Değişim (%)	Katkı (%)
Özel Tüketim	2.2	1.2	7.6	4.3
Kamu Tüketimi	0.7	0.1	8.3	1.2
Yatırım	0.3	0.1	-1.8	-0.5
Stok Değişimi		-1.5		-2.3
İhracat	2.6	0.8	3.7	1.1
İthalat	-2.7	0.8	3.8	-1.1
GSYH	1.5		2.7	

Kaynak: TÜİK, Betam

Yatırım harcamaları düştü

2020 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren sürekli artan ve bir önceki çeyrekte yüzde 20,5 gibi son derece yüksek bir artış kaydederek yıllık büyümeye 5,7 yüzde puan katkı yapan yatırımların, bu çeyrekte yıllık yüzde 2,4 azalarak büyümeyi 0,7 yüzde puan aşağıya çektiği görülüyor (Tablo 1). Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış çeyrekten çeyreğe

gelişmeler dikkate alındığında benzer bir durum söz konusudur: İkinci çeyrekte yatırımlar büyümeye az da olsa pozitif katkı (0,1 yüzde puan) yaparken Üçüncü çeyrekte katkı -0,5 yüzde puanla negatife dönmüştür (Tablo 2).

Stok değişimleri büyümeyi baskıladı³

2021 yılının üçüncü çeyreğinde yıllık bazda stok artışları büyümeyi eksi 7,7 yüzde puan baskılamakta (Tablo 1) mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış veriye göre ise stok değişimlerinin çeyreklik büyümeye katkısı eksi 2,3 yüzde puan oldu (Tablo 2). Stok değişiminin yıllık büyümeyi baskılamasında da baz etkisi olduğunu söylemek mümkün. Pandemi etkisiyle şişen stokların üçüncü çeyrekte hızla eridiğini, bunun da üretimi frenlediğini gözlemliyoruz.

İhracat artışı sürüyor

2021 yılının üçüncü çeyreğinde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 25,6 artarak yıllık GSYH büyümesine 6,6 yüzde puan katkı yaptı. İthalattaki düşüş ise dış ticaretin büyümeye katkısını daha da yükseltti (Tablo 1). Çeyrekten çeyreğe bakıldığında ise ithalatın yüzde 4'e yakın arttığı görülüyor (Tablo 2).

Kamu harcamaları arttı

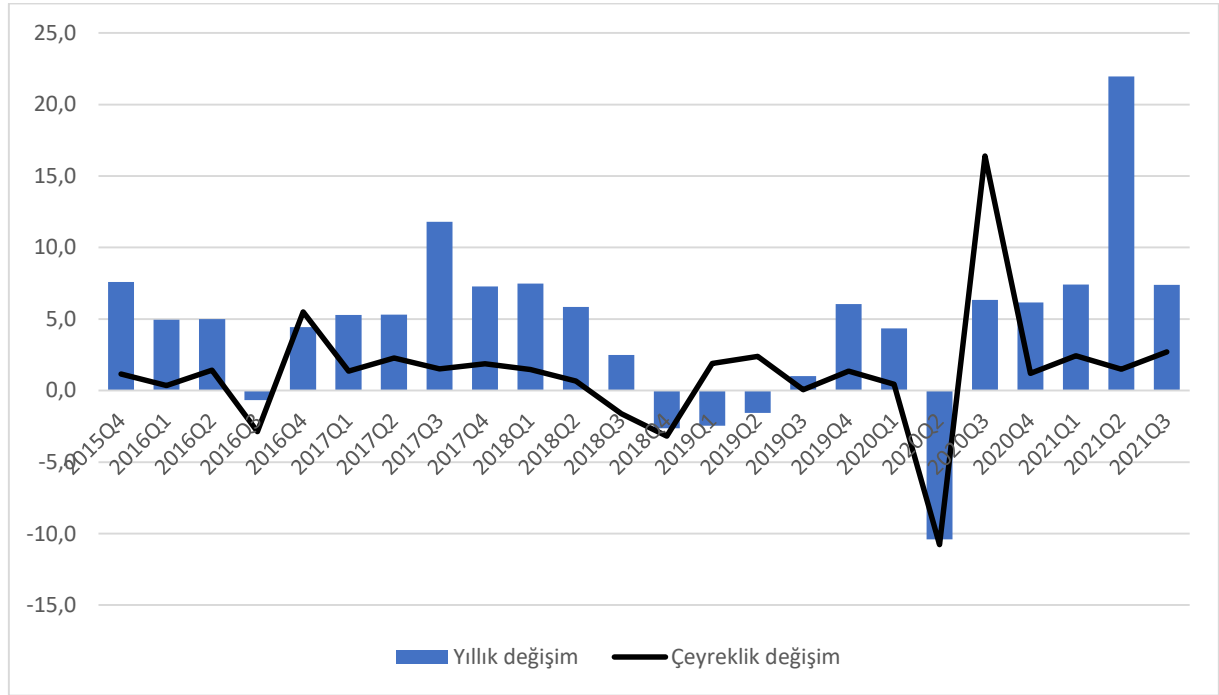
2021 yılının üçüncü çeyreğinde kamu harcamalarında gerçekleşen yüzde 9,6'luk güçlü artış yıllık büyümeye 1,3 yüzde puanlık katkı yaptı (Tablo 1). Mevsimsellikten arındırılmış rakamlarda ise, kamu tüketiminin bir önceki çeyreğe kıyasla yüzde 8,3 arttığını ve büyümeye 1,2 yüzde puan katkı yaptığını görüyoruz (Tablo 2).

³ TÜİK yeni milli gelir serilerini hesaplamak için zincirleme hacim endeksi yöntemini kullanıyor. Zincirleme yöntemi hem toplamsallık sorunu olduğu hem de "stoktaki değişiklikler" kalemi için zincirlenmiş endeks türetilmediği için stok değişiminin büyümeye katkısı kolayca hesaplanamamaktadır. Zincirleme hacim endeksi yaklaşımında stok değişimi kaleminin büyümeye katkısının nasıl hesaplanacağını yayınladığımız araştırma notunda detaylı olarak tartışmıştık (bkz. Betam Araştırma Notu 17/217).

Büyümenin geleceği

Üçüncü çeyrek boyunca kurun görece yatay seyrettiğini kurdaki asıl artışın Ekim'de gerçekleştiği düşünüldüğünde net dış ticaretin büyümeye katkısının son çeyrekte daha da güçlü olacağını söyleyebiliriz. Net dış ticaretin yakın gelecekte büyümeyi yukarı çeken bir faktör olacağı anlaşılıyor. Bununla birlikte, yılın son çeyreğinde artan enflasyon ve piyasa faizleri ile bozulan beklentilerin de gelecek dönem büyümesini özellikle yatırımlar üzerinden aşağı çekeceklerini söyleyebiliriz. Bozulan beklentilerin özel sektör yatırım davranışına ne oranda yansıtacağını değer kaybeden TL etkisiyle net dış ticaretin ne kadar artacağını bugünden kestirmek mümkün değil. Yakın dönem büyümesi bu iki faktörden hangisinin baskın geleceğine bağlı olacak.

Şekil 2: Bir önceki çeyreğe ve geçen yılın aynı çeyreğine göre GSYH büyüme oranları

Kaynak: TÜİK, Betam